

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԱՐԶԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և սոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունուած է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարուած են իրարանջար բառին 2 կողմէն:

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ: Առանձին համարները 7 կողմէնով:

Թիֆլիսում գրուած են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարալեզուները դիմում են ուղղակի Կոնստ. Պետրովսկի «Миако»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Բ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ԳՐԱՆԱԵՆՈՒԹՈՒՄ

«REAPSODIE ARMENIENNE»

(ԽԱՂԵՐԳԱՆԻ ԶԱՅԱԿԱՆ)

Երաժշտական խաղեր դաշնակի համար, յօրինեց

ԳԵՆԱՐԻՈՍ ՂՈՐՂԱՆԵԱՆՑ

Գինն է 1 ռուբլ 50 Կ.

1886-ին

„ԱՐԶԱԿ“

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ

(ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կ Ը Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Ի

ՄԻՆԵՆՈՅՆ ԳԻՐԳՈՎ ԵՒ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ.

Թիֆլիսում ստորագրութիւն ընդունուած է խմբագրատան և «Ենտրանական գրականատան» մէջ: Օտարալեզուները դիմում են Պետրովսկի «Миако»-ին. իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Redaction du journal „ARDZAGANG“.

Խմբագիր-հրատարակիչ Աբգար ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տանը և դուրսը:—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Երեւոյի վարչապետից: Երեւոյի քաղաքական տեսութիւն: ԽԱՂԵՐԳԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՆԱԿԱՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Մի տարի Երեւոյի քաղաքական տեսութիւններ:

ՏԱՆԸ ԵՒ ԳՈՒՐԹԱՆ

Մեզ համար միշտ անմիջապէս ճշմարտութիւն էր, որ հասարակական պակասութիւն:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԻ ՏԱՐԻ ՇՎԵՑՏԱՐԻԱՅՈՒՄ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս ասացի, ես տեսել էի Յիւրիին քաղաքը 20 տարի ստորակից առաջ: Այն ժամանակից քաղաքը շատ է փոխուել. նա գեղեցիկացել է նոր, փառաւոր շինութիւններով և հրապարակական այգիներով և քաղաքով: Հին երկաթուղու կայարանի տեղ շինուել է մի ահագին, հոյակապ, ամեն տեսակ յարմարութիւններով երկաթուղու կայարան, որ գիշերը լուսաւորուած է էլեկտրական հրաշալի լույսով, կայարանի առջև գտնուող ահագին հրապարակի շուրջ կողմ կառուցուել են մինչև միւսից գեղեցիկ հինգ, վեց յարկանի փառաւոր հիւրանոցներ (օտելներ), հրապարակի մէջ տեղ գտնուած է ֆօնտան, որի շուրջ խիտու է մի քանի սաճեց ընդհանուր խմբագրատան, այսինքն կայարանի դիմաց գտնուող այդ մեծ հրապարակից, սկսուած է մի երկար և շատ լայն փողոց, շատ լայն սրտատարներով, որ տանում է մինչև Յիւրիին ծովափը: Այդ փողոցի երկու կողմ գտնուած են քաղաքի նոր կառուցուած ամենափառաւոր տներ, որոնց թուով իրանց ճարտարապետութիւնը իրանց վրա ուշադրութիւն են դարձնում: Գլխավորապէս նոր փոստատան ահագին շինութիւնը, շէնքարակաւ ընկնել շինութիւնը և բարձր: Ծովափուց փողոցն էլ, որով վերջանում է Bahnhofstrasse վերեւ յիշուած փողոցը, սաստիկ

ների խիտ քննադատութիւնը անհրաժեշտ և օգտաւէտ է նոյն իսկ հասարակութեան համար: Մեզ միշտ ատելի էր մամուլի կողմից սովորութիւնը ազգի ամեն յատուկութիւնները գովել, ազգը քննադատել, նրա դէպքին միշտ և միշտ օրօր կարգալուծի կամ, ինչպէս ասում են, միշտ և անդադար նրա գլխին իւր զօտը:

Մեզ միշտ ատելի էին բառեր, ֆրագներ, լայնացրել են և իմ ներկայութեամբ դեռ շարունակուած էին լայնացնել, շոգեմեքենաների միջոցով հեռացնելով ակերից ծովակի ջուրը, բարձրացնելով ակերը և նոյն շոգեմեքենաների միջոցով խորացնելով ծովակը, հանելով հողը ծովակի տակից և անելով այդ հողը ակերի վրա: Այդպիսով ծովափուց փողոցը լայնացնելու համար բաւական տեղ էին կտրել ծովակից: Վերջապէս ծովափուց փողոցից, լիմատ դեռի վրայով, որը նոյն իսկ այդտեղ է բոլորով Յիւրիին ծովակից և այդտեղ բաւական լայն է, կազմուել իսկապէս ծովակի շարունակութիւնը, մի նոր կամուրջ են կառուցել: Այդ երկար, լայն, գեղեցիկատես, յարմար և վերին աստիճանի ամուր կամուրջը, որ պատուար տեղ կարող էր բռնել եւրոպական իւրաքանչիւր մայրաքաղաքում, Յիւրիին քաղաքային վարչութեան վարչների բարեկեցութեան և ազնւութեան շնորհով նստել էր քաղաքին մեր փողով հաշված, որքան յիշում եմ, ընդամենը 100,000 ռուբլ, որ սուրի տեղ կրկնապատիկ գնով էլ չէր շինուել: Կամուրջը, ի հարկէ, գաղտնի է լուսաւորուած:

Անցնելով այդ փառաւոր կամուրջը և մտնելով քաղաքի հին մասը, մարդը նկատում է, որ Յիւրիին այդ մասերը իսկապէս չեն փոխուել: Ամեն տեղ գեղեցիկ, մաքուր տներ, չբացատրուած կանաչուի խիտ այգիներով, ամեն տեղ առատ բուսականութիւն: Յիւրիին, ինչպէս Շվեյցարիայի բոլոր քաղաքները, եթէ այսպէս կարելի է ասել, թաղաված է ամբողջապէս բուսականութեան մէջ: Քաղաքի հրապարակների վրա՝ հասարակաց այգիներ, քաղաքի շուրջ կողմը, սարերի ստորոտում կանաչ, դուրսը գոյնի արօտատեղեր, շուրջ կողմի

հասարակութեան ամեն մի արածի վերաբերութեամբ զովեստներ, մեզ միշտ ատելի էր սխուր, անմիջապէս ներկայ ունեցող ազգի ապագայի մասին ոչինչ բանի վրա չը հիմնուած չափից դուրս մեծ յոյսերի յայտնելը ուսուցիկ ֆրագներով...

Մեզ միշտ ատելի էր ներքը ոչինչ բովանդակութիւն չը ներկայացնող արտաքին փայլը, այդ անբովանդակ փայլով յափշտակվելու ու գնայլվելը, մեզ միշտ ատելի էր իր մէջ ոչինչ դրական, իրական չը պարունակող բեմականը:

Բայց հայը ունի նոյն իսկ այդ յատուկութիւնը և ատելի էլ ցաւալի է, երբ մամուլը, որ իրան երեւակայում է հասարակաց կարծիքի առաջնորդ, փոխանակ անինսպ հարուածելու հասարակութեան այդ վնասակար յատուկութիւնը, ընդհակառակն աշխատում է զարգացնել հասարակութեան մէջ այդ յատուկութիւնը, իր համակրութիւնը ցոյց տալով դէպի անբովանդակ բեմականը, դէպի դարձակ ցուցամուրթիւնը:

Երբ մի ազգ գիտէ իր ժամանակին իր պարտաւորութիւնները ճշտութեամբ և բարեկեցութեամբ կատարել, բայց իր ցեղական բնաւորութեան մէջ ունի և հակուած դէպի բեմականը, դէպի ցուցամուրթիւնը, այդ դեռ ևս ներքի է, որովհետեւ այդ ազգը նախ իր ամենասուրբ պարտաւորութիւններն է կատարում, իսկ այնուհետեւ այդ արդէն կատարած պարտաւորութիւններից դուրս՝ սիրում է յափշտակվել բեմականով, արտաքին փայլով ցոյցերով, ցուցամուրթիւնով:

Բայց որքան զգուշի է, երբ մի հասարակութիւն, մի ազգ իր ամենակրեւական պարտականութիւնները չը կատարած, կամ կատարել չը դիտենալով, միմիայն ցուցամուրթիւններով միւս մասերը: Եւ ոչ միայն Յիւրիին չբովանդակող, բայց և ամբողջ Շվեյցարիան իսկապէս ներկայացնում է մի ամբողջ այդի:

Եւ այդ բոլոր թէ հրապարակական, թէ մասնաւոր այգիները, թէ արօտատեղերը և թէ քաղաքի բոլոր հրապարակներն ու փողոցները միշտ ջրվում են, որովհետեւ ջուրը ամեն տեղ առատ կերպով կայ: Ծովակից ամեն տեղ ջրանցք է անցկացրած, որ տալիս է մաքուր, պարզ, լիմուռ հասարակական համար և ուսուցիչ համար առատ ջուր, բայց սրանից, քաղաքի իւրաքանչիւր քայլափոխում հանդիպում էք ֆօնտաններ, որոնք մասամբ բոլորում են ծովակի ընդհանուր ջրանցքի ջրից, մասամբ բաղմամբիւն լեռնային մաքուր աղբիւրներից:

Կուստուրական մարդը լաւ հասկացել է, որ բուսականութիւնը անհրաժեշտ է թէ մարդկանց առողջութիւնը և թէ հողի մէջ ջրերի առատութիւնը պահպանելու համար: Քաղաքակիրթ մարդկանց հասկացել է թէ մարդու առողջ և բնական ճիշտութեան համար հարկաւոր է բուսականութիւնը, որովհետեւ բոյսերն են, որոնք արտադրում են մարդու և կենդանիների առողջ ջրնաւորութեան համար օդի անհրաժեշտ մասերը՝ թթւութիւնը և օդոնը և ուրիշ կողմից սպառում են մարդկանց ու կենդանիների ճնշարկութեան համար օդի վնասակար մասը՝ ածխածինը: Եւ քաղաքակիրթ մարդկանց, բայց մասնաւոր շվեյցարացիք, իրանց ամբողջ ջրանցք թափում են իրանց ընտանիք երկրում առատ բուսականութիւնը զարգացնելու և մեծ խնամքով պահպանելու:

Այդպիսով շվեյցարացիք և շարունակելով ճանապարհ, ես հասել էի քաղաքի այն մասին, որ

ութեամբ է յափշտակվում, կարծում է թէ ինքն էլ ազգերի հաշուումն է, որովհետեւ կարողանում է այս կամ այն դէպքում ուրիշների նման ցոյցեր անել, այն ազգերի նման ցոյցեր անել, որոնք այդ տեսակ ցոյցն անելու ճշմարիտ իրաւունք ունեն, քանի որ արտաքին ցոյցերից դուրս և իրանց պարտաւորութիւններն էլ կատարում են:

Տանը, իր բնակած երկրում, հայը անողորմ կերպով հաւածում է, յուսահատութեան ու գերեզմանին է հասցնում, առանց բացառութեան, իր բոլոր հասարակական գործիչներին, — դուրսը, դիցուք ֆարիզում, նոյն հայը, ցոյց տալու համար թէ ինքն էլ ազգ է, գնում է հին հայկական դրօշակով և փունջերով օտար գործիչի յուղարկաւորութեան հանդիսին, գնում է Վիկտոր Հիւգօի դադաղի ետեւից, այն Վիկտոր Հիւգօի, որի ոչ զրուածներն է կարգացել, ոչ էլ ընդունակ է հասկանալ նրա ամբողջ հանձարն ու մեծութիւնը:

Մի քանի հայ ուսանողներ ֆրանսիայում և Շվեյցարիայում սովամահ են մեռնում, կամ մի որ և է աղքատանցում հիւանդ պառկած են և երբ դիմում են ֆարիզի կամ Մարսէյի հայ դաղթականութեանը, օգնութիւն խնդրելով, այդ օգնութիւնը խեղճորին մերժում է, — բայց երբ նոյն հայ դաղթականութիւնը մի քանի տանեակ, դուցէ մի քանի հարիւր ֆրանկներ ծախսում է մի հին հայկական դրօշակ պատուիրելու, մեր մամուլը հիացած է լինում: Ամեն բանում ցուցամուրթիւն:

Տանը, իր բնակած երկրում, հայերը միմեանց միս են ուտում, մինը միւսի աչքում լըյս չէ ուզում տեսնել, աշխատում են միմեանց վնասել, հայը այն օրը միայն իրան ամենաերջանիկ մարդ է զգում, երբ իր

Յիւրիին միւս մասերի հետ համեմատելով, ամենաառողջարարն է, ամենից բարձր դիրք է բռնում, գտնուելով Zurichberg ստված անտառապատ սարի ստորոտում և որ քաղաքի բոլոր միւս մասերից ամենից շատ այգիներ էլ ունի: Այստեղից մի հարթ և լայն շոտէ, որի երկու կողմ գեղեցիկ և ընդարձակ արօտատեղեր են գտնուում, տանում է ուղիղ դէպի համալսարանի և բազմաբունտեան դպրոցի շինութիւնը: Այդ երկու ուսումնական հիմնարկութիւնները զետեղուած են մի և նոյն ահագին շինութեան մէջ, որ ամենաաչքի ընկնող շինութիւնն է ամբողջ քաղաքում: Նա շինուած է մի բարձր բլուրի վրա, որ տիրաց պետում է ամբողջ քաղաքին և որի դիմաց գտնուող հրապարակի վրա կայ նոյնպէս մի հասարակաց այգի (սկուէր), նոստարաններով և գեղեցիկ շարունակով: Երբ դուք ցերեկ ժամանակ երկաթուղով մտնում էք Յիւրիին, քաղաքի առաջին շինութիւնը որ ձեր աչքին է ընկնում, դա համալսարանի ահագին շինութիւնն է, որ մի բարձր բլուրի վրա գտնուելով, տիրացետում է այդպիսով ամբողջ քաղաքին:

Հասնելով համալսարանի շինութեանը, ես ներս մտայ և դանդակ տուեցի պ. պ. դէ. Լի դրանը: Պեղելը գերմանական բոլոր համալսարաններում մի անհրաժեշտ անձնատրուութիւն է, մի աւանդական պաշտօնաց է, որի բնակարանը միշտ գտնուում է համալսարանի շինութեան մէջ, բայց որի միջնադարեան պաշտօնը, իսկապէս, մի շատ անորոշ և անբացատրելի պաշտօն է. նա համալսարանի համ զլիաւոր ներքին պօլիտիկան — կարգապահ է, համ զլիաւոր անտես — գրապահ է, համ զլիաւոր ծառայ է:

նմանի, իր հայրենակցի դժբաղդութիւնն է իմանում, իւրաքանչիւր հայը աշխատում է, իր շրջանի մէջ եղած վտրը ի շատե նշանաւոր գործիչին հալածել, նստնացնել նրա յարգը, նրա պատիւը հասարակութեան աչքում, ամեն հայ պատանեքով է վերաբերվում դէպի իր մայրենի լեզուն, մի տեսակ կատաղութեամբ պատասխանում է ձեռնակալութեան օտար լեզուով, երբ դուք փորձում էք նրա հետ խօսել նրա մայրենի լեզուով, — իսկ դուք, արասա՛հմանում, նոյն հայը փրվում, պարծնում է թէ ունի մի հարուստ անցեալ, հարուստ պատմութիւն, ձեռք զբաղակալութիւն, հարուստ լեզու, ունի լրագրութիւն, ունի դպրոցներ և այլն:

Ամեն բանում անբովանդակ ցուցամուրթիւն օտարի առջև:

Նախ պէտք է կատարել իր պարտաւորութիւնները և ապա աշխատել ձեռք բերել իր աւուրները:

Բայց հայը շատ սիրում է ունենալ իր աւուրները, առանց կատարելու որ և է պարտաւորութիւն:

Եւ հայոց մամուլը որ ամեն բանում ցոյց է տալիս իր անընդունակութիւնը առաջնորդելու հասարակաց կարծիքը, չէ նկատում հայի այդ հրեշտակ յատկութիւնը, հիանում է ամեն տեսակ ցուցամուրթիւններով:

Հայը սովորութիւն ունի շատ քիչ բան տալ, բայց շատ պահանջներ անել, իր պարտականութիւնները չը կատարել, բայց ուղեկալ ամեն տեսակ իրաւունքներ վայելել:

Ամենամեծ իրաւունքների ձեռք բերելն է հայը ուզում է որքան հնար է է ժամ կերպով, առանց որ և է զոհաբերութեան, առանց անձապահութեան, եթէ կարելի է նոյն իսկ ձրի, մուֆթա:

Եւ այդ տեսակ պակասութիւնները մեր մամուլը չէ նկատում ու չէ հարուածում, այլ նոյն իսկ հիանում է ամեն տեսակ ցուցամուրթեամբ, միայն թէ այդ ցոյցերը օտարներ իր առջև կատարվելին, մանաւանդ փարիզում:

Իսկ նոյն փարիզում, նոյն Ֆրանսիայում և Շվեյցարիայում, հայ ուսանողները սովամահ են լինում և նրանց ոչ ոք նոյն հայերից

չէ օգնում, չը նայելով որ նրանց մէջ շատ հարուստներ էլ կան, նոյն հայերից, որոնք վիկտոր Հիւգոյի թարգմանը հայկական դրօշակ են կրում: Եւ այդ չքաւոր, տկար, սովամահ հայ ուսանողներին Ֆրանսիայում և Շվեյցարիայում, որոնք իրանք հայերը մեր ժել են օգնութիւն, մեր աչքի առջև օգնել են նիւթապէս ոչ թէ իրանք հայերը, այլ շվեյցարացիք, կամ ֆրանսիացիք:

Այդ է հայի յատկութիւնը. պարտաւորութիւն չը կատարել, բայց իրաւունքներ վայելել:

Եթէ հայը ուզում է եւրօպացու յարգանքը վայելել, դեռ թող կատարի իր պարտաւորութիւնները, դեռ թող ձեռք բերի ազգային զգացմունքը, ընկերական ոգին, դեռ թող աւանդ կատարի իր ամենաուրբ պարտաւորութիւնները:

Բայց դա ուղղակի սկսում է օտարների առջև զարդակ ցուցամուրթիւնից, դեռ իր պարտաւորութիւնները չը կատարած կամենում է անմիջապէս բոլոր իրաւունքները ձեռք բերել:

Եւ մեր մամուլը որ ինքն նոյն պակասութիւններն ունի, դեռ զարմանում է թէ չէ կարող հասարակաց կարծիքի առաջնորդ հանդիսանալ, չէ կարող հասարակութեան մէջ իր արժանաւոր տեղը բռնել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՎԱՂԱՐՇԱՊԱՆՅՑ

Գեղտնիքի 15-ին, 85.

Գրեց ոչ մի ազգ այնպէս անտարբեր չէ դէպի իր գործիչները, ինչպէս հայը, գրեց ոչ մի հասարակական գործիչ այնպէս չէ հաւածվում, կամ գոնէ անտես առնվում իր հայրենիքում, ինչպէս հայ գործիչը: Միւս կողմից կարելի է հաստատապէս ասել որ գրեց ոչ մի ազգ հայի պէս չէ դնահատում իր գործիչներին, — նրանց մահից յետոյ, ոչ մի ազգ այնպէս չըբխ թագաւոր չը գտնէ, ինչպէս հայը, եթէ բերելիք օրինակներ, շատ հեռու կը գնային: Գնահ մեւեր, արի սիրեմ, առածը բոլոր բազարում է: Մեզ սարսափեցնում է այս առածը, — բայց ինչ արած, այժմ այս չորս բառերը պարտականում են իրանց մէջ և ժողովրդի հասցը և հայի բնաւորութիւնը: Բայց մի հարց. եթէ մտածը յարութիւն առնել մի հրաշքով, ինչպէս նրան կը վերաբերվելին հայերը: Արդեօք բանաստեղծի տեսլով:

ազգանունները այբուբենական կարգով են տրված և Ա. բ. է. և այլն պարտական ցանկում առաջին տեղն է բռնում: Նրա ազգանունան կողքին տպված էր նրա հասցեն, Pfalzasse 3.

Շարունակելով թերթի տեսարանը և որոնելով ուսանողները մէջ հայ ազգանուններ, աչքիս ընկան հետեւեալ ազգանունները. Տէր-Ալիօպով (Թիֆլիսից, Ռուսաստանից), Սերգեյով (Աստրախանից, Ռուսաստանից), և այլն: Ես հասկացայ թէ որքան անտեղի էր այ. պեղելին իմ արած հարցմունքը արդեօք կան քաղաքի բարձրագոյն դպրոցների այս տարվայ ուսանողների թւում հայեր: Ինչո՞ք որտեղից կարող էր իմանալ թէ Տէր-Ալիօպով կամ Սերգեյով հայեր են:

Մինչև հիւրանայիս հասնելը, ես գրեթէ կատարելապէս արդէն ուսանողներ չէի վերցրած տեսարան: Ուսանողների թւում բազմաթիւ էին Ռուսաստանից եկած ուսանողներ, թէ տղամարդիկ և թէ կանայք, բայց զարմանալի էր, որ այդ ուսանողներից և ուսանողուհիներից ոչ մէկը բուն ուսաց ազգանուն չէր կրում, այլ բոլորն էլ հրէական ազգանուններ ունէին: Եւ ճշմարիտ, ես մի քանի օրից յետոյ իմացայ, որ Յիւրիլի այս տարվայ բոլոր ուսաստանցի ուսանողներն ու ուսանողուհիները հրէաներ էին:

Ռուսաստանից իրական տեղի ուսանողներ, այ. սինցն ուսանողուհիները թվով մոտ 18 էին, որոնցից մի քանիսն էր կամ մեծ մասամբ, բժշկութիւն, միւսները բնագիտութիւն, երրորդները փիլիսոփայութիւն, լեզուաբանութիւն էին ուսանում: Նրանցից մի քանիսները բազմաբուստեան դպրոցում քիմիա էին ուսանում և այլն:

Բայց, առհասարակ, բացի ուսաստանցի կին ուսանողներից, կային ցուցակում և ուրիշ ազգու-

«Когда-бы умершие, чей прахъ
«Съ рыданьемъ въ землю опускали
«Воскресли вновь, — въ семьѣ, въ дружьѣхъ
«Пріемъ холодный бы снискали?»

(Եթէ մեռածները, որոնց դիակը մենք հեղեղեալուք, — արդեօք սառն ընդունելութիւն չէին տալիս մէջ էինք թաղել, կրկին յարութիւն առնէին, — արդեօք սառն ընդունելութիւն չէին կողմնց):

Անկեղծ ուրախութեամբ լսեցինք որ «Մշակը» նորից հրատարակվելու է, — և ահա ինչ բանի ծնունդ են այս տողերը:

Արդէն տարուց աւելի է որ անդադար լսում ենք. «Ինչ լրագիր էր, ինչ ճամբարտախօս թերթ էր»: Եւ դիտեք, այլազգի լրագիրների հետ ծանօթ մարդիկ հաստատում էին, որ «Մշակը» իր լուրջ դատողութեամբ, ազնիւ գրացածով, իր նկրթումը իր դրական և ճշմարիտ ազատամտութեամբ առաջին լրագիրներից մէկը կարելի էր հաշուել, եթէ նա աւելի յաճախ դուրս գար իր սահմանափակ նեղ, զուտ ազգային շրջանակից, և այլն:

Եւ յետոյ ամեն կողմից աներգում էին. «Իսկ, երանի թէ նորից հրատարակվէր, ոչ թէ միայն ինքն բաժանորդ կը դառնայի, այլ կը խրատուէր ուրիշներին էլ գրվել «Մշակին» տասնամիկերով հարկւններով կը գտնէի նրա համար բաժանորդները»:

Եւ ուղիղ, ինչ կրեցինք մենք հայ գրականութեան, հայ լրագրութեան, մի խօսքով մեր առաջնորդութեան նախանձանդիւններից այս մի տարվայ ընթացքում, — յայտնի է պղծին: Բայց թէ ինչպէս կը վերաբերվին մեր Արդեօքները դէպի «Մշակը», այժմ երբ «Մշակը» նորից պիտի լոյս տեսնի, նորից պարտաստ է որոնել լաւը և ճշմարիտը, մտախիչ վտար և կեղծաբար, հարուածել խարդախը, փոսածը, մաքառել խաւարի դէմ, ասում եմ ինչպէս կը վերաբերվին, — տեսնե՛ք:

Մեռելը եկել է, — դէ՛ս սիրեցեք:

Յակոբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շարունակութեամբ ստացանք պ. Նեվիլու ուսանողների ժողովածուն ուսուցիչ լեզուով հետեւեալ վերնագրով. «Трудился» сборникъ стихотвореній Л. В. Невскаго. Գիրքը տպված է թիֆլիսում, Մէլքեովի տպարանում, անցեալ 1885 թվին և արժէ 1 ռուբլ առանց փոստի ծախսի: Պ. Նեվիլու ուսանողներից պատկանում են բանաստեղծութեան այն ձևին, որ անուանում են ստախրական, մտախիչ, կամ մերկացնող: Նրա ուսանողները կարգաւորվում են առջև անցնում են, ինչպէս պանօրամայի մէջ, բոլոր ձեռք ծանօթ անձանց պատկերները, անցնում է ձեռք աչքերի առջև ամբողջ թիֆլիսը: Պէտք է խոստովանվել որ Նեվիլու ուսանողներից մի քանիսները մանաւանդ շատ աշուղտ են ոչ թէ միայն բովանդակութեան, բայց և գրութեան ձևի կողմից: Գիրքը ուրախութեամբ կարգացվում է և տխրութեամբ

թիւններին պատկանող այլ և այլ աւարկաներ ուսումնասիրող ուսանողուհիներ, կային ամբիկառի, շվեյցարացի, գերմանացի կանայք:

Վաթնուներորդ թվականներում, երբ ես ուսանող էի Յիւրիլիում, կին ուսանողներ ոչ թէ միայն Յիւրիլիում մի նոր երեւոյթ էին կազմում, բայց և ամբողջ Եւրօպայում մի տարօրինակ, դեռ չը տեսնված նորութիւն էին համարվում: Այն ժամանակ միայն երկու ուսանողուհիներից կային Յիւրիլի համալսարանում և երկուսն էլ ուսանել էին. մի՞նք օրիորդ Մուսուլա էր, միւսը օրիորդ Կնեաժնիմա: Երկուսն էլ բժշկութիւն էին ուսանում: Մուսուլա աշուղտութեամբ տաւրտեց իր ուսումը, ստանալով բժշկութեան զօկաօրի աստիճան և պատկվելով մի շվեյցարացի պրօֆէսորի, բժշկապետ Երիսմանի հետ, վերադարձաւ Պետերբուրգ, որտեղ մինչև այժմ, ողբան ինձ յայտնի է, պարագում է բժշկական պրակտիկայով: Միւսը, օրիորդ Կնեաժնիմա, ուսումը չաւարտած, վերադարձաւ Ռուսաստան և չը գիտեմ ինչ եղաւ:

Իսկ այժմ, 1885 թվին, ես գտնում էի Յիւրիլի համալսարանի և Պոլիտեխնիկում ուսանողների թւում մոտ 35 հոգի ուսանողուհիներ, որոնք պատկանում էին թէ Եւրօպայի և թէ նոր աշխարհի այլ և այլ ազգութիւններին:

Մի քանի տարի սրանից առաջ ուսուսանողուհիները առիթ տեսնելն մեծ անկարգութիւնների Յիւրիլի համալսարանում: Ուսանողները, թէ շվեյցարացիք և թէ գերմանացիք, բոլոր բարձրացնելով, պահանջում էին, որ կանայք այլ ևս չընդունվին համալսարանում: Ասում են, որ այդ բողոքին առիթ տուաւ իրանք ուսանողուհիք էին, որոնք իրանց շատ անպակել կերպով էին պահում Յիւրիլիում: Այժմ ամեն բան փոխվեցաւ և ուրիշ

բովանդակ կարգացողի ծիծաղ են շարժում ուսանողների մի քանի շատ աշուղտ տեղեր և արամաութիւններ: Բայց պ. Նեվիլու ուսանողներից մի քանիսը նոյն իսկ դառն ծիծաղ են պատճառում, հոււօր են պարունակում իրանց մէջ և չէ կարելի հերքել որ պարուն ունի հարուածող և մտախիչ բանաստեղծի աչքի ընկնող ձիրք:

Պ. Յովհաննէս Երուսաղեան թարգմանել է հայերէն լեզուով Չարլզ Գիլիէնսի «Արեւոյցի մահը» վերնագրով գրքիցը և ապագրել է նրան անցեալ տարի թիֆլիսում, Մ. Բովինեանցի տպարանում: Գրքուցը ծախվում է 10 կոպէկով: Այդ գրքի մի օրինակ ստացանք իրան թարգմանից: Գրքուկի սկզբում թարգմանիչը ծանօթացնում է կարճատև կերպով հայ ընթերցողներին նշանաւոր անգլիացի գրողի կեանքի հետ:

Ռուսաց լրագիրները հաղորդում են, որ յուն վարդ 22-ին Ս. Պետերբուրգում կը կայանայ բոլոր ուսուցիչ երկաթուղիների ներկայացուցիչների ընդհանուր ժողովը:

Ս. Պետերբուրգի մեջ գրում են, որ մայրաքաղաքի դիւանուր փողոցը, Նեվիլի պիտոսկոպ, որի մի մասը միայն մինչև այժմ լուսաւորված էր էլէկտրական լուսով, այժմ այդ փողոցը իր ամբողջ տարածութեան վրա լուսաւորվում է էլէկտրականութեամբ, նոյնպէս և այդ դիւանուր փողոցին կից «Իօլապա Մօրսկայա» փողոցը:

«Հիւսիսային գործակալութիւնը» հաղորդում է, որ կիւրիւմի յունկարի 4-ին վախճանվեցաւ Պօլոլիսի բանաստեղծը 81 տարեկան հասակում:

Նոյն գործակալութիւնը ԽՍՀՄ-ի ճողորդում է, որ կրէշչինսկի տնտեսաւարտ սիւվեցաւ գործիչը առժամանակ դանդաղ են ընթանում:

Ստացանք «Մանկավարժանոց» ամսագրի նոյեմբերի տարբերակ: «Մանկավարժանոցի» խմբագրութեան կողմից տպված է այդ ամսագրում մի շատ համակրական նկատողութիւն «Մշակի» մասին:

«Մանկավարժանոց» մանկավարժական ամսագրերը շարունակում է հրատարակել Ա. Ս. Յիւրիլի, Սորեն Ժ. վարդապետ Ստեփանի խմբագրութեամբ: Ներկայ 1886 թվին էլ այդ ամսագիրը, ինչպէս երեւում է նրա ծանուցումից, կը հրատարակվի զիւրաբանական մանկավարժական ուղղութեամբ: Ամսագրի տարեկան գինը 3 ռուբլ է, ստորագրվել ցանկացողները պէտք է դիմեն այս հասցեով. Ахалцихъ, Редакція «Манкавар-жаноцъ»:

Այս օրերս լոյս տեսաւ «Գերապատի Խորէն ճայրագոյն վարդապետ Ստեփանի գործունէութիւնը Միացյալութեան վերնագրով գրքիցը: Գիրքը 5 կոպէկ է և ծախվում է թիֆլիսում կնտորանական և Չ. Գրիգորեանի գրավաճառանոցներում և նոյնպէս պ. Շապիրովի գործակալութեան խանութում: Գրքուկը տպված է թիֆլիսում, Մարտիրոսեանի տպարանում:

Մեր թղթակիցը Ս. Պետերբուրգից հաղորդում է մեզ որ գեղտնիքի 22-ին անցեալ 1885 թվ վախճանվեցաւ թղթակտի կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ Պետերբուրգի կինիկայում հայ ուսանող — տնիսօզ Պօղոս Տէր-Աստուածատեան:

կերպարանք ստացաւ: Այժմ, թէ առհասարակ ուսանողուհիները և թէ մասնաւորապէս ուսուսանող կանայք, շատ յարգված են Յիւրիլի թէ պրօֆէսորներից և թէ ուսանողներից: Նրանք թողնելին իրանց տարօրինակ վարմունքը, իրանց տարօրինակ ձևերը և աչքի ընկնող, աննորս հաղուստները, նրանք հաճախում են այժմ ինչպէս բոլոր կանայք գեղեցիկ, համեստ և մաքուր, մի քանիսները նրանցից նոյն իսկ շքեղ և վերջին մօզայով լատովում են, անխնայ կերպով աշխատում են ճշգրտութեամբ յաճախում են լաւօրատարներ և լաւբաններ, որտեղ համեստ և վերջին աստիճանի վախճան կերպով են պահում իրանց: Ուրեմն ուսուսանող և օրիորդների յարգը սերտեղները քաղաքակրթիւնցան եւրօպական քաղաքակրթիւն կեանքի ազդեցութեան տակ:

Որովհետեւ ինձ անծանօթ էր այն փողոցը, որտեղ գտնվում է Արեւեանցի ընկալանքը, և ինչպէս ես իմացայ, բաւական հեռու էր գտնվում իմ հիւրանոցից, ես հասնելով հիւրանոցիս, կանչեցի հրապարակական կառքերից միւսը, որոնք մեծ բազմութեամբ կանգնած էին հիւրանոցի առջև և որոնք սովորաբար մի ձիով են լինում լծած, լաւեղանակի բաց ես լինում, իսկ վատ եղանակին կատարելապէս ծածկում են, — և դիմելով քաղաքացի կառապանին, ասելի նրան կարճ կերպով «Pfalzasse drei»:

— Jawohl, Pfalzasse, 3. կրկին նոյն լակճաւ կան ձեռով հանրապետական կառապանս և թղթացնելով օրը իր կրկուր մտախիչ, առանց նրբէջ ձիւն գեղեցիկ, տարաւ ինձ դէպի Ֆալցասէ ամպած փողոցի վրա գտնվող երրորդ թիւը կրով տունը:

(Կը շարունակվի)

ԲՆԴԳՐԱԿ, 10 յունվարի: Պիրոզանց և Նովակովիչի գիտաբանական ուսման հեռանակ քաղաքական ասպարիզից և յետ քաջիկ մասնաւոր կեանքը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 11 յունվարի: Շուտով սպասվում է Բոլշակովի հետ համաձայնութիւնը, իշխանին անձնապէս յանձնելով և Բուսկիայի կառավարութիւնը:

ՍՕՖԻԱ, 11 յունվարի: Արտաքին գործերի մինիստր Յանկով և Գաղղան-էֆենդի ուղևորվեցին Կ. Պոլիս:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 11 յունվարի: Նաջիտալ-լիբերալները և պահպանողականները պրոպագանդային պատգամաւորներ ժողովների, իրանց համարաչա յայտնեցին արևելեան նահանգների մէջ մտցնելու միջոցների հետ, որոնց նպատակն է դէմ դնել այդ նահանգների հետգնեռէ լեհացնելուն, աշխատելով գլխաւորապէս զարգացնել գերմանական դպրոցներ և նպատակ գերմանական գաղթականութեան հաստատելուն յիշակ նահանգներում:

Ս. ՊԵՏԵՐՐՈՒԲ, 12 յունվարի: «Journal de St. Petersburg» հաստատում է որ շուտով պետութիւնները ձեռք կառնեն եւանջաւոր միջոցների Աթէնքում, Բէլգրադում և Սօֆիայում ներդրելու յոգուս վերջնական խաղաղութեան վերականգնեցնելուն Բալկանեան թերակղզու վրա:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 12 յունվարի: Մէջլիս-փաշա և Բոլշակովի նուիրակը ուղևորվում են Բուխարեստ Սերբիայի հետ բանակցելու նպատակով:

ԲՆԴԳՐԱԿ, 12 յունվարի: Գաշնակցական խորհուրդը միաձայնութեամբ մերժեց յանձն առնել զինելու ընդհանուր յայտնի բողոքը աքսորանքների դէմ, քանի որ այդ նպատակ վնասական ձայն ունի միմիայն պրոպագանդային կառավարութիւնը:

ԼՕՆԳՕՆ, 12 յունվարի: Երկաթուղու գնացքը որով գնում էր Ուէլի իշխանը Ձէտեղից դէպի խոտանօլ, կանգնեցրած է պօլիցիայի հրամանով, Ձէտեղից ոչ հեռու, որովհետև լուրեր էին տարածված որ իշխանի կեանքին վտանգ է սպառնում մի գաղտնի դատաւորութեան կողմից: Իշխանը շարունակում է իր ձանապարհը կառքով:

ԲՆԴԳՐԱԿ, 12 յունվարի: Սերբերը յուզված են այն ձայնից, որ իբրև թէ բոլշակովի գրաւեցին Բրէզովս սահմանագլուխ դէպք: Միւս թաղաւորը ընդունեց իր կառավարութեան առաջարկութիւնը խաղաղութիւնը շուտով կապելու և այդ պատճառով միմիայն-նախագահը և պատերազմական ու ֆինանսների մինիստրները այսօր ուղևորվեցին Նիշ, որպէս զի այդտեղ խաղաղութեան բանակցութիւնների մասին նախադիմ կաղմեն: Ձիւտորական իշխանութիւնը տեղեկացնում է որ բոլշակովիները գրաւեցին սահմանը Վլասինի մաս:

Խմբագիր-հրատարակող ԳԲԻԳՈՐ ԱՐՄԻՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

„ԱՐՄԵՆԻԱ“

Հրատարակվում է հայերէն լեզուով Ֆրանսիայի ՄԱՐՍԵՅԼ քաղաքում շաբաթը երկու անգամ, համարատուութեամբ Ֆելիքս Անֆանտէի և խմբագրութեամբ Մ. Փորթուզալեանի:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 րուբլ: Խմբագրութիւնն ինքը կը վճարէ փոստի ծախքը: „ԱՐՄԵՆԻԱՅԻՆ“ բաժանորդ գրվելու համար կարելի է գրիմել խմբագրութեանը Ֆրանսերէն հետևեալ հասցեով. M. Portoukalian, Redacteur du journal „Armenia“, rue „Arménie“, 2 (Hôtel Forer) Marseille (France).

„ԱՂԲԻԻՐ“

ԲԱՑՈՒԱՅ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻԿԱՑ 1886 Թ.

«ԱՂԲԻԻՐ» ՄԻԱՄՍԵՍԱՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԿ ԷՆՆԻԿՍԻ

(ՏԱՐԷՆԸ ԼՈՑՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ 12 ՀԱՄԱՐ)

«Աղբիւր» թէ ուղղութիւնը, թէ դիրքը մի և նոյնը կը մնան: Միակ փոփոխութիւնը՝ աւելի շքեղ կը հրատարակուի: Պրէմիաները կը լինեն աւելի մեծ և աւելի շքեղ:

«ԱՂԲԻԻՐ» տարեկան բաժանորդագինը 3 րուբլ է, կէս տարվանը՝ 2 րուբլի, առանձին համարները 50 կոպէկ:

Հասցէն՝ Թիֆլիս, ռեդակցիա „Աղբիւր“, իսկ արտասահմանից՝ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal „AGBUR“.

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Նայուցվող-պրոբանտ Լուիսբուրգի Թ Մետրոպոլիտոս Եպիսկոպոս

„ՊՅՇՅՐՈՆ“

Ստիպուած ելլելու մասին 1886 թ. հունիսի 1-ին (հունիսի 15-ին)

Յնչոքեմ և Սոքոթր Եպիսկոպոս, „Պետրոս“ և Եպիսկոպոս, իսկ 1885 թ. օգոստոսի 1-ին:

Պետրոս Եպիսկոպոսը հարգելով ձեր հարգանքները, որոնք ձեռնարկեցիք ինչպէս և աւելի շքեղ: Պետրոս Եպիսկոպոսը հարգելով ձեր հարգանքները, որոնք ձեռնարկեցիք ինչպէս և աւելի շքեղ:

Պետրոս Եպիսկոպոսը հարգելով ձեր հարգանքները, որոնք ձեռնարկեցիք ինչպէս և աւելի շքեղ:

Պետրոս Եպիսկոպոսը հարգելով ձեր հարգանքները, որոնք ձեռնարկեցիք ինչպէս և աւելի շքեղ:

ДОНСКАЯ ПЧЕЛА

ГАЗЕТА ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ

выходит два раза в неделю

в РОСТОВѢ (на Дону).

Подписная цѣна: безъ пересылки на годъ 6 рублей, на полъ-года 3 руб. 50 коп., съ пересылкою во всея города Имперіи, на годъ 7 рублей, на полъ года 4 руб. Адресъ: Ростовъ (на Дону), Редакція „Донской Пчелы“.

Редакторъ-Издатель И. А. Теръ-Абрамянъ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ЛИТЕРАТУРНО-ПОЛИТИЧЕСКУЮ ГАЗЕТУ

„КАВКАЗЪ“

Въ 1886 году газета „Кавказъ“ будетъ выходить подь прежнее редакцію и по прежнему программѣ, ежедневно, не исключая и понедѣльниковъ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Table with subscription rates for Kavkaz gazette, including delivery to Tiflis, Empire, and postal union.

Подписка принимается исключительно въ конторѣ редакціи, Тифлисъ, уголъ Голвинскаго проспекта и Барятинской улицы, домъ Ротинава.

Для иногородныхъ адресовать: Тифлисъ, въ редакцію газеты „Кавказъ“.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ГАЗЕТУ

„ТИФЛИССКІЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ“

На 1886 годъ (9-й годъ изданія).

Въ 1886 году газета „Тифлисскія Объявленія“ будетъ выходить по прежней программѣ и подь прежнее редакцію, ежедневно, кромѣ чиселъ, слѣдующихъ за воскресными и праздничными днями.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Table with subscription rates for Tiflis announcements, including delivery to Tiflis and other cities.

Подписка принимается исключительно въ конторѣ редакціи: Тифлисъ, на Барятинской улицѣ, домъ Ротинава.

Адресъ для иногородныхъ: Тифлисъ. Въ редакцію газеты „Тифлисскія Объявленія“.

ПОДПИСКА

на 1886 годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

ГОДЪ СЕДЬМОЙ.

„Русскій Курьеръ“ выходитъ ежедневно въ форматѣ большихъ газетъ по слѣдующей программѣ: I. Постановленія и распоряженія правительства.—II. Обзоръ политическихъ событий и общественной жизни; обсужденіе „вопросовъ дня“.—III. Хроника: извѣстія—придворныя, военныя, научныя, литературныя, художественныя, театральныя, музыкальныя, торговоныя и др. Биографіи и некрологи.—IV. Телеграммы.—V. Московскій дневникъ.—VI. Мнѣнія русской и иностранной печати по текущимъ вопросамъ.—VII. Жизнь Россіи: народное образованіе, земство, городское и крестьянское самоуправленіе, промышленность и торговля, дѣла духовенства и явленія въ области раскола; корреспонденціи изъ Россіи; извлеченія изъ журналовъ и газетъ.—VIII. Иностранная извѣстія; корреспонденціи изъ-за границы; извлеченія изъ иностранныхъ газетъ.—IX. Литературный отдѣлъ: романы, повѣсти, очерки, рассказы, сцены, стихотворенія.—X. Фельетонъ: обзоръ явленій внутренней жизни; литературная дѣятельность; обзоръ журналовъ; историческій листокъ; научная хроника; хроника заграничной жизни; театр и музыка; желѣзнодорожныя дѣтены.—XI. Критико-библиографическій отдѣлъ: статьи по различнымъ отраслямъ наукъ, искусствъ и промышленности.—XII. Судебная хроника: судебныя процессы.—XIII. Разныя извѣстія: случаи, анекдоты и прочее.—XIV. Справочный листокъ: свѣдѣнія—биржевыя, желѣзнодорожныя, театральныя и отѣты редакціи.—XV. Объявленія.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Table with subscription conditions for Russian Courier, including delivery to Moscow, all cities, and abroad.

ТАРИФЪ НА ОБЪЯВЛЕНІЯ:

За строку петия или за мѣсто, занимаемое ею: на первой страницѣ 20 к. за стр. На четвертой страницѣ 10 к. за стр. 1. За украшенія объявленія взимается прибавки 10% съ суммы стоимости объявленія.—2. Доставляю щимъ значительное количество объявленій дѣляется уступка.—3. За приложеніе объявленій въ форматѣ 1/2 газетнаго листа взимается по 5 рублей за 1,000 экземпляровъ; за объявленія-же большаго размѣра по 6 рублей за 1,000 экз-земпляровъ.—4. Объявленія библиографическія, рекламы, объ уничтоженіи долговѣностей, о потеряхъ, объ умершихъ, о желаніи давать уроки, о медицинскихъ средствахъ и т. п., принимаются не иначе какъ съ засвидѣтельствованіемъ подлежащаго вѣзальства.

Подписка и объявленія принимаются въ Москвѣ: въ конторѣ изданія, Москворѣцкій мостъ, домъ Н. П. Ланина. Контора изданія открыта по буднымъ отъ 9 до 5 часовъ, а по праздникамъ отъ 10 до 2 ч., редакція-же—отъ 1 до 3 ч.

Редакторъ-Издатель Н. П. Ланинъ.